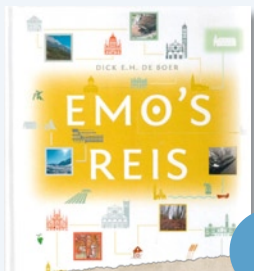

Emo's reis

Dick E.H. Boer, 'Emo's reis'.
Een historisch culturele ontdekkingsreis door Europa in 1212',
Uitgeverij Noordboek,
ISBN 978 90 330 07 880
Prijs: € 24,95

Het was in de maanden september en oktober van het jaar 1211 – dit jaar dus precies 800 jaar geleden – het gesprek van de dag in alle kloosters, kerken, herbergen en hoeves van het noordelijk Oldambt. Het verhaal ging als een lopend vuurtje, van de stad Groningen tot aan de Dollard. In Loppersum leidde het zelfs tot een opstandje en in Appingendam werd geld ingezameld. Oorzaak: Emo, de jonge abt van het enige jaren geleden gestichte 'Nijklooster' op de Romerswerf vlak bij het terpdorp Jukwerd, had de handschoen opgenomen. Om zijn recht te halen tegenover de machtige bisschop van Munster stond hij op het punt om af te reizen naar Rome om bij de heilige vader zijn beklag te doen en de zaak van zijn klooster te bepleiten. Na de lezing van het werkelijk schitterende – zowel inhoudelijk als qua uiterlijk – boek 'Emo's reis' van de emeritus hoogleraar Middeleeuwse geschiedenis Dick de Boer zag ik het helemaal voor me. De lange gesprekken die Emo met zijn vriend en latere reisgenoot de bouwmeester Hendrik voerde tijdens hun wandelingen door de vruchtbare velden van het

rijke Groningse landschap op weg naar een van zijn afgelegen parochianen; de zware theologische discussies met zijn geloofsgenoten in het nog nauwelijks afgebouwde refterhuis dat hoorde bij het klooster en de verwoede pogingen om voldoende steun en geld te verwerven voor hun riskante onderneming. Want als het een ding is waarin 'Emo's reis', Dick de Boer's cultuurhistorische verslag van deze 'voetreis naar Rome', uitblinkt dan is het door het prikkelen van de fantasie. Je leeft met Emo mee bij de voorbereidingen en tijdens zijn reis, die op de regenachtige morgen van 8 november 1211 begint en na een avontuurlijke tocht van negen maanden op 6 juli 1112 eindigt. Emo's reis – langs pas gestichte kloosters, over nieuw leven ingeblazen Romeinse heerwegen en tot voor kort ontoegankelijke Alpenpassen – waar kloosters de reizigers onderdak bieden – zijn verblijf in Rome en Bologna, dat alles wordt door Dick de Boer minutieus beschreven. Zo informeert hij ons over het aantal kilometer dat Emo per dag aflegde, waar hij overnacht moet hebben en wie hij ontmoet (zou kunnen) hebben. Maar dat niet alleen: de auteur laat ons ook de wereld rondom Emo zien. Een wereld die veel boeiender en levendiger is dan de meeste lezers ooit hadden kunnen denken. Niks saaie, donkere Middeleeuwen; Dick de Boer schetst een wereld in volle beweging, een wereld waarin geleerdheid, handel en bouwkunde bloeide. Een wereld ook waarin nieuwe ideeën en gedachten in een razend tempo het aangezicht van Europa deden veranderen. Emo staat, zo blijkt in de inleiding van het boek, midden in die veran-

derende, vibrerende tijd. Zo vertrekt de briljante leerling al op jonge leeftijd uit zijn geboortedorp Huizingen om in Oxford, Parijs en Orléans te gaan studeren. Na zijn terugkeer in het Groningse land (rond 1202) stort Emo zich met volle vaart in het dan bloeiende religieuze gemeenschapsleven. Want de veranderingen hadden intussen ook in Oost-Groningen toegeslagen. Niet alleen werden er tussen 1150 en 1300 in deze streek tientallen nieuwe kloosters en leefgemeenschappen gesticht. Overal werden in snel tempo oude houten kerken vervangen door exemplaren in tuf- of baksteen. Het klooster op de Romerwerf, gesticht in 1200 door een kinderloze neef van Emo, was een van die nieuwe religieuze centra. En het is in dit klooster dat Emo – na een korte periode waarin hij als onderwijzer en pastoor te Ezingen werkt – in 1207 als abt aantreedt. Een hoog oplopend geschil met de bisschop van Munster, die het nieuwe klooster een aanzienlijke schenking, gedaan door Groningse notabelen en kerkvorsten, ongedaan maakt, zodat Emo geen andere uitweg meer ziet dan de lange reis naar Rome te maken om daar bij het hoogste gezag zijn gelijk te gaan halen. Dit alles weten we vrij nauwkeurig omdat Emo, na zijn succesvolle terugkeer in het klooster – de Paus had hem na lang aandringen een brief mee terug gegeven waarin de heilige stoel onomstotelijk het gelijk van Emo aangaf – een verslag van zijn reis heeft gemaakt. Een kopie van dit verslag, afgeschreven door Menko – Emo's opvolger als abt in het klooster – wordt sinds de 17e eeuw in de bibliotheek van de Universiteit van Groningen bewaard. Emo's eigen verslag diende als

leidraad voor Dick de Boer's boek. Daarnaast heeft hij zijn ongelofelijk kennis van de Middeleeuwen gebruikt om waar Emo zelf geen informatie verschaft het verhaal aan te vullen. Het resultaat is werkelijk verbluffend. Op bijna elke pagina staan nieuwe inzichten, verrassende doorkijkjes en mooie anekdotes. Over de plekken waar Emo verbleef, over hoe men in de Middeleeuwen reisde, de politieke verhoudingen, kerkelijke kwesties, wereldse problemen en zelfs smakelijke smalltalk passeren de revue. En dat alles heeft als resultaat een verrassende kijk op deze bijzondere eeuw. En dan is er de bijzondere vorm van het boek. Na de uiterst boeiende inleiding moet de lezer het boek dwars leggen. Het midden van de pagina vormt verder (letterlijk) de rode draad, de lijn waarlangs Emo reisde. Met daarop alle belangrijke plekken aangegeven. Op de rechter helft van de pagina geeft de auteur vervolgens de details weer. Plattegronden van kloosters waar Emo verbleef, interessante gebouwen langs de route, historische gebeurtenissen en ga zo maar door. De linkerkant van de bladzijde reserveert de auteur voor meer algemene informatie over de Middeleeuwen. Aan de hand van andere geschriften, troubadourlieders, hoofse literatuur en zelfs archeologische vondsten, schetst hij een compleet beeld van dit tijdperk. En een passant ruimt hij daarbij een aantal hardnekkige misverstanden op. Zoals de gedachte dat de middeleeuwen niet wisten dat de aarde rond was. Emo's reis is een fascinerend, schitterend vormgegeven boek en een van de beste werken over de Middeleeuwen die ik de afgelopen jaren heb gelezen. (Joost Vermeulen)